

Mănăstirea Curtea de Argeș

General (r) Grigore BUCIU

*Asociația Națională Cultul Eroilor
„Regina Maria”*

MANOLE ZIDITORUL

Păstorul din balada Miorița și meșterul Manole sunt două personaje definitorii ale literaturii populare, prin care omul trăitor în această cultură își vede existența ca și cum ar oscila între două oglinzi.

Într-una i se vede spiritul precristian căutător al căilor nemuririi, în cealaltă își construiește creștinismul peste vechea cale găsită. Ambele au la bază sacrificiul. În prima este vorba de un sacrificiu ritualic, în care învățăm să nu ne mai fie frică de moarte. Acceptând-o ca parte a existenței devenim nemuritori.

Odată cu învierea lui Iisus lucrurile se schimbă. Apostolul Andrei, cel întâi chemat, ajunge, după răstignire și prigoana care a urmat, la grecii de la Pontul Euxin, în Dobrogea românească. Aici intră în contact cu preoțimea geto-dacă foarte activă la acea dată. Cetatea Halmiris [astăzi Murighiol] din nordul Dobrogei era un mare centru religios al populației locale, cunoscut în istoria bisericii și prin prezența celor mai vechi martiri creștini uciși de romani – Epictet preotul și Astion Monahul.

Creștinismul și Zamolxianismul sunt două religii compatibile, al căror scop fundamental este educația spiritului, astfel încât omul să se comporte ca și cum nu ar muri niciodată. Omul are datorii față de sine și o conștiință care îi spune să trăiască această existență, între pragurile nașterii și morții, cu responsabilitate, deoarece nimic nu se sfârșește. Și într-o credință și în cealaltă omul, care își asumă viața prin educație și o trăiește ritualic, în armonie cu natura, cu universul, care este infinit, nu poate apela la formula „după mine potopul”.

Pentru păstorul mioarelor, care își găsesc iarba binecuvântată în spațiul dintre piciorul plaiului și gura de rai, vine vremea creștinării.

Nemurirea care pleca dincolo, strângerea țărânei pământului sacru în pumn, trebuia să plece strângând în mână crucea, semnul suprem al sacrificiului ca bază a învierii. Fără trecerea prin acest prag, omul nu-și poate câștiga nemurirea. E o schimbare fundamentală de ritual. Dar la capătul ritualului este aceeași dorință: continuarea existenței după moarte. Și într-o credință și în cealaltă, cel ce pleacă din experiența acestei vieți se regăsește dincolo, alături de zeul suprem, stăpânul luminii misterioase.

Distrugerea romană petrecută în Dacia a provocat dispariția variantei oficiale a religiei, prin dărâmarea templelor și cetății sacre de la Sarmizegetusa. A dispărut centrul religios, dar a rămas religia, care a coborât dintre zidurile de piatră la nivelul înțelegerii comune. Astfel, terenul de creștinare naturală a devenit extrem de fertil.

A apărut nevoia unei noi biserici, care să asimileze trecutul credinței și să conțină noua simbolistică a creștinismului timpuriu.

Apele spațiului dacic, indiferent în ce sens curgeau, se adunau, în cele din urmă, în apa sacră a Istrului. Pe firul lor curgea credința străbună, avându-și izvorul pe înălțimile sacre ale munților. Pornește de la gurile Istrului și urcă în amonte până în gurile plaiurilor, unde călugării și preoții neamului rămăsese să slujească și să țină poporul în legătură cu cerul. Nevăzuți și discreți, dedicați misiunii și adânciți în credința lor, se credea despre ei că umblă pe nori.

Ei coborau în așezările umane în ajunul solstițiului de iarnă să aducă vestea despre creșterea luminii, despre schimbarea timpului odată cu învingerea întunericului. Urările pentru diferitele categorii sociale, din colindele laice de aici își trag originile.

A fost relativ simplu ca acești colindători prin zăpadă să aprindă noua lumină în case, aducând vestea nașterii pruncului de lumină, într-un staul de oi din misteriosul Viflaim [Betleem]. Era cel mai consistent argument că prin aceasta împărăția lui Dumnezeu, în care avem loc cu toții, poate fi coborâtă pe pământ și locuită de fiecare dintre noi, imitând viața exemplară a lui Iisus.

Pentru aceasta era nevoie de o biserică simbol, care să încorporeze în sine ideea de lume creștinată și de armonie casnică sub patronajul și judecata divină.

Citind printre rânduri povestea meșterului Manole, începem să întrezărim că sub versurile și dramatismul accentuat este vorba de mai mult decât ne lasă aparențele să înțelegem.

Primele semne de întrebare care se ridică sunt: de ce Negru Vodă, un nume cu o semiotică aparte? De ce coboară și nu urcă să aleagă locul mănăstirii? De ce nu este însoțit de ierarhul creștin? De ce pe meșter îl cheamă Manole și nu altfel? Poate ar fi fost mai potrivit

Ioan. De ce pe soția lui o cheamă Ana, ca pe mama fetei născătoare de Dumnezeu?

În sfârșit, de ce numărul constructorilor este de zece? În unele variante numărul e de doisprezece, dar acest lucru nu schimbă fundamental problema.

Cea mai importantă nedumerire este alegerea locului. De ce nu se construiește pe o înălțime curată și se caută o ruină de din vale, și aceea bântuită?

Dincolo de epicul în sine, impresionant prin dramatismul situației și efortul personajelor de a ieși din dilemă, povestea încorporează în sine o sumă de simboluri pe care rapsodul ce o căuta pe la nunți, nu le înțelegea și cu atât mai puțin ascultătorii. Toți rămân la nivelul folcloric și al impresiei estetice.

Suntem exact în aceeași situație în care intrând în biserică, ne lăsăm copleșiți de atmosferă, de măreția picturilor, intimidăți de aura sfinților, știm câteva reguli de comportare, dar nu sesizăm simbolistica de natură cosmică a clădirii și a organizării registrelor de reprezentare a povestirilor biblice.

Neștiind ce semnifică altarul, naosul, pronaosul, cata-peteasma, turnul de pe naos susținut în punctele cardinale de cei patru evangheliști, imaginea Pantocratorului luminată de jur-împrejur și de jos în sus, nu ne simțim integrați, cuprinși în universul cosmic dominat de divinitate. Suntem dominați mai mult de credința lui „Cere și ți se va da!”, adică de o relație amiabilă cu divinitatea pentru a obține ceva.

Meșterul Manole este arhitectul care construiește acest univers simbolic și nu înțelege de ce pietrele nu se leagă între ele și totul se năruie peste noapte. El este pus să-și joace menirea de ziditor între lumina ziditoare și întunericul care o copleșește, și nu înțelege de ce. Or, biserică în sine este o navă care plutește învingând spaimele nopții și despiciând întunericul. Pentru aceasta este nevoie de perfecțiune, iar aceasta nu se poate obține decât prin sacrificiu. Sacrificarea iubirii la Manole nu este legată de credință, ca în cazul lui Avraam, ci de menirea de constructor, de desăvârșirea construcției.

Mitul sacrificiului în construcții nu este specific românesc și este vechi de când lumea. În general, începutul unei civilizații se întemeiază pe un sacrificiu. În „Geneză”, Cain își ucide fratele din gelozie și invidie, dar sacrificarea lui Abel îi atrage alungarea în țara lui Nod, la răsărit de Eden.

Jertfirea unei ființe vii în temelia unei construcții este un motiv mai general, întâlnit și în alte părți din Balcani și Europa Centrală, niciodată însă pentru construirea unei biserici creștine.

Există în Bosnia și Herțegovina o legendă legată de construirea podului de la Mostar [Stari Most] care traversează râul Neretva și leagă cele două părți ale orașului

– o capodoperă genetică a Evului Mediu. De asemenea, de repararea capitală a podului „Carol” din Praga, distrus parțial de o viitură, se leagă o legendă care consemnează jurământul constructorilor, care promet că dacă vor fi ajutați să-și termine treaba, vor sacrifica prima persoană care va călca pe podul reparat. Nu ni se spune însă dacă uciderea s-a și întâmplat.

În cazul construirii mănăstirii de la Argeș, sacrificiul are loc. Ba mai mult, este sacrificat și sacrificatorul, iar întreaga echipă de constructori este condamnată la moarte. Aparent, pedepsirea se produce din cauza orgoliului nemăsurat al voievodului absolutist.

Și întemeierea Romei se bazează pe o vărsare de sânge. Dar aici, ca și în cazul lui Cain, nu e vorba de un sacrificiu oferit sau solicitat, ci de crime personale ca expresie a furiei și invidiei.

Omorul ritualic semnalat în celelalte cazuri se produce în interesul comunității, în esență pentru stabilirea unei căi de comunicare între maluri. Podul are semnificația lui foarte importantă. El nu este o simplă construcție utilitară. El se arcuiește peste prăpastia despărțitoare și unește comunitățile, oamenii, diferențele culturale și religioase.

Tema sacrificiului este valabilă nu numai pentru construcțiile de excepție, prin care se exprimă naiv admirația și uimirea față de obiectiv, ci și în viața cotidiană a satului.

În unele locuri se mai păstrează obiceiul de a se sacrifica un cocoș peste primele pietre așezate în temelia casei. Când se termină de așezat căpriorii pe casa la roșu, pe creasta ultimilor, dinspre răsărit se arborează un pui de arbore verde.

Obiceiurile sunt precreștine. Este sacrificiul de mulțumire pentru contribuția întregii naturi la împlinirea construcției. Este sângele pădurii transmis prin sacrificiu ritualic construcției. Casa este vie prin transfer sângevin, are sufletul ei. Mai mult, în final, pentru punerea învelitorii, imaginea cocoșului sacrificat, sub formă ceramică ori cioplit în lemn este așezată la capetele crestei acoperișului. E un gest de înfrumusețare, ca și în cazul stâlpilor ciopliți de la pridvor, dar și un simbol străvechi perpetuat prin tradiție, fără a fi înțeles. Cocoșul, cu rolul lui de ceasornic al nopții și al deșteptării, este simbolul sacru al lui Apollo, zeul soarelui și al luminii.

Credința precreștină a românilor a fost una bazată pe adorarea soarelui și a pământului, elementele fundamentale din care decurge viața, într-o simbioză mistică în care se regăsește zeul suprem Zamolxis. Moștenitor al tradiției, țăranul pune pe acoperiș simbolul zeului solar, crezând că pune cocoșul care îl trezește în zorii zilei.

Creștinismul românesc nu l-a putut înlătura, deoarece însuși Iisus Hristos este asimilat luminii. Semnul lui

este crucea. A fost simplu ca în multe cazuri, până târziu în istorie, cocoșul de pe creasta casei să fie înlocuit cu crucea. De data aceasta e o ridicare pe o treaptă superioară, deoarece e vorba de lumina spirituală chemată să împrăstie întunecimile din noi.

Crucea, și în egală măsură cocoșul precreștin, arată că respectiva casă este luminată pe dinăuntru, e dominată de spiritul sacralității. Mai mult, în timpurile în care au fost supuși reprimării naționale și religioase seninul acesta și culoarea albăstrie a pereților exteriori arătau că este vorba de români ortodocși ori greco-catolici.

Românii au avut o relație familială cu Dumnezeu. Creștinismul ortodox, dezvoltat aproape o mie de ani în anonimul istoriei, a fost mai puțin dogmatic, aproape neinstituționalizat. Această stare de fapt îi face pe unii istorici să aprecieze că în spațiul românilor s-a dezvoltat și se perpetuează un creștinism epidermic. E o exagerare, desigur.

Non-dogmatismul i-a ferit pe creștinii români de excese și i-a făcut să-și integreze organic și firesc credința, ortodoxia lor devenind lege pentru rezistența etnică și spirituală. În același timp și permisivă și tolerantă față de ceilalți. Din acest motiv, ortodoxia românească este foarte personalizată, specială, spre deosebire de cea rusească, de pildă.

Povestea meșterului Manole și a construcției sale se cere interpretată în acest context istoric și de credință. Această creație literară țărănească este mai veche decât mănăstirea făloasă a lui Neagoe Basarab.

Dincolo de construirea în sine a bisericii este vorba, de fapt, de realizarea ecleziei, în sensul larg al înțelegerii. Sub învelișul folcloric minunat realizat sub aspect estetic și dramatic, descifrăm povestea instituționalizării bisericii creștine românești peste ruinele vechii credințe epidermice, în care persistau și mai vechile credințe geto-dacice.

Creștinismul românesc apostolic a luat-o de jos în sus și s-a generalizat într-o societate umană a căror structuri au fost grav avariate de cucerirea romană, o cucerire care, retrăgându-se în sudul Dunării, nu a apucat să-și impună modelele sale, mai cu seamă că creștinismul devenise periculos pentru securitatea romană.

Fragmențați în cnezate mici, în multitudinea de țări, a Hațegului, a Maramureșului, a Brotnicilor etc., românii nu au avut o biserică centrală a lor, o biserică domnească din care mitropolitul să dirijeze și să conducă instituția bisericească. Nicolae Iorga spune că primele biserici au fost crucile din intersecții, ele constituind altarul în fața căruia se oficia liturgia. Treptat acestea au devenit bisericuțe de lemn, nici nu se putea altfel într-o cultură a lemnului în care relația omului cu pădurea este fundamentală.

Desigur, învățătura iradia din centrele religioase bizantine, puternice și influente, din Dobrogea și de pe malurile Dunării, până departe în Voivodina, prin călugări și emisari. Dar, creștinismul a rămas astfel, foarte multă vreme, la nivelul înțelegerii populare, neatins de disputele pe „Filocalie”, ori pe natura duală a lui Iisus, de adâncimile dogmatice. Dumnezeu a continuat să fie văzut ca în viziunea de la Maglavit, un strămoș venerabil, îmbrăcat în straie țărănești, umblând pe ulițele satului.

Istoria consemnează că la începuturile statalității românești feudale extracarpătice ar sta un Negru Vodă. În cazul de față nu suntem prea convinși că acesta este un nume real. Este mai degrabă un nume generic cum sunt toate numele de împărați ce populează basmele și poveștile populare, prin care se invocă culorile fundamentale: roșu, galben, verde etc. Aceste nume, acești împărați sunt în contrapunere cu Alb împărat, neamintit niciodată, deoarece este evident, care își trimitea fiii să-și preia o moștenire de departe. El este domnul din lumea albă.

În limba română, latinescul „lumen” a derivat în mai multe sensuri, însemnând și lumină și lume, albul fiind simbolul luminii. În Ardeal, chiar lumânării i se spune lumină – „lumină de seu”. Negru Vodă, care coboară pe firul apei să caute loc de pomenire, nu este din lumea creștinismului „epidemic”. E un lider care dorește o biserică domnească, cum n-a fost alta, în care să fie pomenit.

După Dumitru Drăghicescu, voievozii au ridicat biserici și mănăstiri – fiind pomeniți în permanență ca (sic!) ctitori – în primul rând pentru a-și asigura nemurirea.

Cine este Negru Vodă? Un „dux dacicus” creștinat, care vine din munții sacri să caute o ruină, un zid neterminat și părăsit, peste care să-și zidească biserica, loc de pomenire în varianta Alecsandri, „și de închinăciune” în variantele Tudor Pamfile și Teodorescu. Locul nu este al unei biserici surpate de vreme ori părăsită de enoriași, ci este o încercare de construcție care a rămas neterminată.

Este oare acest zid mucezit cunoscut de ciobani și de porcari, adică de oamenii simpli, simbolul creștinismului incipient, acea „eclezia” care a început să se zidească de jos în sus, cu ezitări și rătăcirii, ajungând din lipsa unui centralism diriguitor în pragul părăsirii?

Este acel zid neterminat și ruinat un vestigiu al foștilor stâlpi sacri ai dacilor, deveniți cruci și altare în răscruci și păduri în prima formă a creștinismului românesc?

Acest voievod Negru, adică necunoscut și străin, îi reprezintă pe acei lideri, care coboară creștinismul la șes, în mod oficial. De aceea, el merită a fi scris pe pisanie și pomenit. Negru Vodă seamănă cu Constantin cel Mare, care oficializează creștinismul, dar el nu este creștin,

decât în clipele dinaintea morții. Poate din acest motiv în varianta Alecsandri a baladei, termenul de „închinare” lipsește. Nu fiindcă se aseamănă cu Constantin, ci pentru că e străin – Negru Vodă.

El vrea o biserică copleșitoare și impunătoare ca mărime, formă și frumusețe, care să genereze autoritate. Una cum n-a mai fost și cum n-o să mai fie alta. Ca măsură de prevedere, de conservare a unicității și autorității, el dă rămă schelele, înainte ca meșterii să coboare. Îi condamnă la moarte, ceea ce este o decizie necreștină, o crimă multiplă comisă și din orgoliu. Este păgânătatea lui de întemeietor, care confirmă oficial, prin noua biserică, o realitate existentă, deoarece vechile ruine sunt integrate în zidire.

Prin decizia sa, prin căutarea locului însemnat dinainte și construcția în sine, se afirmă victoria bisericii ca instituție oficială.

De regulă, când se ctorește o biserică este implicat preotul ori ierarhul locului și locul se alege pe înălțime, cât mai aproape de Dumnezeu. Aici preotul lipsește și se merge în căutarea locului „pe Argeș, în jos”, și nu în sus, cum ar fi firească. Concluzia ar fi că Vodă, care e după tradiție și mare preot, dar de altă natură decât episcopul, coboară din munții sacri să întemeieze noua biserică de stat. De altfel, și regele este episcop-asociat, ca uns al lui Dumnezeu pe tronul țării.

Biserica oficială coboară pe firul văii Argeșului odată cu capitala, cu cetatea de scaun, care inițial este la Câmpulung Muscel. În general, liderul coboară din munți și pune ordine în creștinism, mutându-l din aer liber în zidirea de piatră, care este simbolul cosmic al creștinismului. Pentru țărani, Dumnezeu va locui în biserica de lemn, uneori de paiantă, care seamănă cu o locuință țărănească, doar că în ea are loc întreaga comunitate.

Locul ales de biserică există deja ales, el trebuie doar redescoperit în natura sălbătică. Zidurile începute, neterminate și apoi părăsite sunt o metaforă prin care ni se sugerează că ortodoxia populară, așa cum s-a răspândit ea la nordul Dunării, s-ar fi ruinat, dacă nu s-ar fi instituționalizat ca structură arhitecturală și credință.

Cei nouă meșteri mari, calfe și zidari, cu Manole zece, care este mai presus decât ei, construiesc ziua, dar puterea întunericului dă rămă zidirea în cursul nopții. Nu ni se spune de ce. Nu este vorba de duhurile rele, deoarece dacă ar fi locuit în ruine, biserica nu și-ar fi ales locul acolo. Sau preoții ar fi curățat locul, prin rugăciune și exorcizare. Ori nu se întâmplă nimic de acest fel. Ruinele părăsite trebuie să facă parte din temelie, din noua zidire.

Ele reprezintă stratul protocreștinismului, care nu poate lipsi din noua biserică așa cum „Vechiul Testament” nu poate fi despărțit de „Evangelii”.

Imediat ce locul se găsește, bănuindu-se probabil dificultățile zidirii și capacitatea profesională, meșterii sunt amenințați cu îngroparea: „V-oi zidi pe voi,/V-oi zi de vii/Chiar în temelii!”, dacă nu durează „Monastire naltă/Cum n-a mai fost altă”.

Este aceasta o prefigurare a ceea ce avea să se întâmple, o sugestie subliminală pentru meșterul-ziditor sau doar expresia orgoliului absolutist? Este un comportament militar, termenul de „Vodă Voievod” având inițial înțelesul de comandant militar. Pentru a fi stăpânitor a toată țara, descălecătorul ce coboară pe vale are nevoie de biserică pentru a fi confirmat prin ungere ca domn.

Este o zidire sacră și acest lucru se poate deduce și din atitudinea constructorilor. Ei nu zidesc cu gândul la plată ori cu teama de moarte, în pofida acestei amenințări, probabil ritualice. Sunt animați doar de lucrul în sine. Îndârjirea cu care reiau lucrul de la capăt după fiecare ruinare, nu este un simplu mod de a dramatiza situația. Este credința în lucrul bine făcut și în autodepășire, în desăvârșire. Este un mod de a demonstra că din vechiul templu nu va rămâne piatră pe piatră, dar Iisus Mântuitorul are puterea de a-l rezidi în trei zile. Nu au puterea de a găsi singuri soluția. După trei zile de disperare, meșterul responsabil are visul salvator, care este „în rem”, deoarece nimeni nu știe cine va fi victima destinată sacrificiului.

Meșterul Manole, deși ziditor prin definiție, nu este un rabin precum Iisus. El este marele meșter al zidirii, care își asumă toate riscurile, inclusiv cel al sacrificiului pentru a-și îndeplini menirea.

Prin sacrificarea Anei și a pruncului lor încă nenăscut, Manole își rupe linia descendenței biologice, apropiindu-se prin aceasta de Iisus, cel fără urmași pe lumea aceasta. Prezumptiva lui continuitate lumească rămâne îngropată în zidul noii biserici, cea înaltă cum n-a mai fost alta.

Manole și zidarii lui aparțin unei lumi care trebuie să dispară. Rămâne pentru prezent și viitor rezultatul muncii lor, a spiritului lor ziditor, clădirea noii credințe.

Este interesant de reținut că în zidirea bisericii nu se produce vărsare de sânge. Ana nu este rănită, nu curge sânge, e doar atrasă într-un joc ce pare al dragostei dintre doi soți care se iubesc, și este îngropată în zid până la refacere. Sau poate încă trăiește în el! Suferă spaima până la capăt, tânguindu-se cu durere, pentru pierderea trupului și a vieții, nevoind a muri și înțelegând că este sacrificată pentru împlinirea unui țel deosebit. Ea își comunică disperarea și plânsul copilului închis în ea, în acest joc cumplit pe care îl practică zidarii. Strigătele ei se aud din zid și după ce lucrarea este gata.

Ana nu e o soție obișnuită. Ea este zeița mamă a pământului absorbită până la dispariție de credința cea nouă.

Nici nu știm dacă zeul căruia i se roagă Manole pentru a pune piedici naturale în drumul Anei, este Dumnezeuul biblic sau celălalt zeu ale cărui puteri trebuiau să scadă. Piedicile nu ajută la nimic. Ana le depășește și bunul-simț comun ne îndeamnă să credem că iubirea și loialitatea față de soț o ajută să le învingă, că destinul este mai presus de orice putere.

Privind prin perspectivă numerologică, situația poate fi interpretată și altfel. Sunt nouă meșteri mari, calfe și zidari și cu Manole zece, care este mai presus de toți. Cifra nouă e magică și semnifică sfârșitul unui ciclu. Din acest motiv cei nouă își pierd viața sărind de pe acoperiș. Nu este o pedeapsă pentru trădare, toți prevenindu-și nevestele în privința sacrificării. Nimeni n-o știe, nici măcar Manole. Textul nu ne sugerează că ar fi condamnați pentru trădare. De altfel, nici Cain nu a fost pedepsit pentru crima sa.

Manole este al zecelea, cel mai important și cheia de boltă a întregii echipe. Prin îngemănarea cifrei unu și a zeroului, el este sfârșitul și începutul. Prin sacrificiul asumat fără crâcnire, el se sacralizează, dar continuă să rămână exclusiv în condiția sa umană. Cu el murind începe noul ciclu, dar nu este suficient pentru a se ține biserica în picioare. Zidul cel vechi a rămas în zidul cel nou. La nivelul vieții situația este asemănătoare. Este nevoie de doisprezece, cifra apostolică necesară ca zidirea să reziste. Ana și pruncul nenăscut întregesc această cifră sacră. Ei participă integral la zidire, fiind integrați efectiv în ea.

Magia numărului doisprezece se duce dincolo de creștinism, în zodiile străvechi, în triburile pierdute ale evreilor, în sfatul bătrânilor și al conducătorilor ideali.

În unele variante cifra doisprezece apare explicit, referindu-se însă la pietrari, ca în cazul jurământului de tăcere făcut după dezvăluirea visului: „Voi nouă zidari,/Nouă meșteri mari/Și cu doisprezece/Care nu mă întrece”. Se vede clar că Manole este mai mare peste doisprezece. Similitudinea cu Iisus este tentantă. Rezidirea templului reformat de către cei doisprezece sub învățătura celui de-al treisprezecelea, care ca importanță și destin este de fapt numărul unu, se întâmplă și la Ierusalim și în valea Argeșului.

Numele Manole nu este nici el oarecare. Nu întâmplător biserica domnească este construită de un „Manole”.

În „Evanghelia după Luca”, îngerul Gabriel o vestește pe Maria că va avea un fiu, pe care îl va boteza Emanuel. Manole este o derivație din acest nume. Iisus este constructorul bisericii universale, Manole este constructorul bisericii naționale –ortodoxia românească,

în care nemurirea este întreținută prin credință, obiceiuri și ritualuri. El seamănă mult cu apostolul Petru. Și acela își sacrifică familia părăsind-o, starea de pescar și construiește noua biserică a lui Iisus.

Manole-constructorul se comportă ca un om al lui Dumnezeu. Este decent, modest, cinstit, priceput, credincios. Își ține jurământul tăcerii și legământul sacrificării, deși își iubește soția și copilul nenăscut. Ceilalți nu o fac! El încearcă să o salveze când își dă seama că ea este aleasa, dar nu încălcând juru-ința pe pâine, pe sare și pe icoană, ci apelând cu rugăciuni la Dumnezeu. I se răspunde, dar iubirea Anei și devotamentul ei sunt mai presus de piedici și de puterea rugăciunii. De aceea Ana nu se revoltă, nu blestemă când se îngroașă gluma, când își vede destinul tragic, când simte că propriu ei soț își zidește iubirea și continuitatea biologică. Pe măsură ce crește zidul o cuprinde frica, simte durerea și disperarea, agresiunea la condiția ei maternă.

Într-o variantă a baladei se precizează că zidirea ritualică este într-o zi de joi. Alecsandri probabil a eliminat-o părăndu-i-se, probabil, nesemnificativă. Dar e ziua lunonei, zeița iubirii și a familiei, iar în tradiția țărănească e o zi a iubirii, în care se făceau și nunțile, în vremurile vechi.

Tragedia lui Manole este cu atât mai mare. El își sacrifică iubirea lumească și fructul tainic al acestei iubiri exact în ziua iubirii, pentru a-și împlini menirea de constructor al simbolului sacru al ortodoxiei – biserică.

Suprimarea întregii echipe la sfârșitul poveștii suportă și ea mai multe interpretări. Ei sunt meșterii vechi chemați să construiască o lume nouă. Sunt nemuritori ce coboară cu voievodul din munți. Lumea nouă, însă, care nu are, deocamdată, proprii ei meșteri, nu-i poate încăpea. Ei sar și devin într-un

fel nemuritori. Cei nouă se fac pietre eterne, dar fără viață, Manole care se aruncă ultimul se face izvor de apă vindecătoare. El nu se despică precum tovarășii lui care au încălcat jurământul, ci curge și întreține viața. El este nemuritor viu. Manole țâșnește de sub temeliele bisericii, din credința pământului, apa în care se transformă rămânând legătura esențială dintre cer și pământ.

Explicit, meșterii sunt pedepsiți să rămână pe acoperiș și să moară prin cădere, pentru că îi răspund lui Vodă că oricând ei pot construi o altă mănăstire mult mai frumoasă și mai arătoasă. O altă biserică înseamnă o altă credință, un alt Dumnezeu.

Porunca întâi din cele zece tocmai spune: „Eu sunt Domnul, Dumnezeul tău [...]. Să nu ai alți dumnezei afară de Mine”, că eu sunt un Dumnezeu gelos. Ori meșterii tocmai această poruncă o încalcă și sunt pedepsiți.

Cei nouă o spun, Manole tace. Însă, paradoxal, și el este pedepsit. Și nu gratuit. Pentru a-și împlini menirea, el recurge la sacrificiul uman – mama și pruncul –, uciderea indiferent de motivare fiind interzisă de altă poruncă.

Ajunși aici putem spune că românii au înțeles de la început că acea primă poruncă este esențială, din moment ce au acceptat benevol creșterea credinței creștine peste zidul neterminat și părăsit al vechii credințe. Așa se face că ortodoxia a devenit ea însăși lege pentru identitatea națională. Credință, limbă, identitate prin obiceiuri, port și datini nu s-au putut desface între ele, de-a lungul istoriei fără pierderea românismului. Așa s-a rezistat în Ardeal presiunilor de deznaționalizare, în Basarabia și Bucovina, în insulele de românitate balcanică, așa-zisele „Mici Vlahii”.

În concluzie, povestea meșterului Manole este mai complexă decât pare la prima lectură și ea nu

se referă la o biserică anume, ci la zidirea creștinismului ortodox și la organizarea lui în biserică națională.

Negru Vodă nu este al realității istorice, ci al istoriei ideatice, precum nici Manole nu este un meșter de excepție asemeni lui Hiram – arhitectul Templului lui Solomon.

Manole este un personaj exemplar, care urmează îndemnul lui Iisus prin care ne cheamă să-i călcăm pe urme, și călcându-i, la modul ideal, putem să-l întâlnim pe Dumnezeu din noi. Nemurirea se câștigă în multe feluri. Ea era o idee centrală și în vechea credință precreștină.

La rândul ei, Ana rămâne o lumină învelită în mortar, care sprijină dinspre exterior zidul credinței, în timp ce sfinții zugrăviți în naos și pronaos îl sprijină din interior.

Ana luminează, din adâncurile materiei cu iubirea ei fără margine, adâncimea împrejmuată cu ziduri de soțul ei cel credincios – Manole cel care o zidea plângând.

Cu alte cuvinte, nu aș putea spune cine a construit mănăstirea, unde și când într-un ținut întins, care se numea cândva al codrilor, un termen care este și nu este sinonim cu pădurea. Toată povestea despre care am vorbit se referă metaforic și încifrat la creștinarea păstorului din povestea Mioriței – a poporului geto-dac devenit poporul român. Sau poate avea acest nume și această limbă de mai demult!

MANOLE THE CREATOR

Abstract: The article presents information on how Curtea de Argeș Monastery was built. Manole's story is more complex than it seems at first reading and it does not refer to a particular church, but to the building of Orthodox Christianity and its organization in the national church.

Keywords: Curtea de Argeș Monastery, Manole, Ana, church, Christianity.
